

แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง
จังหวัดสระบุรี

Development Guidelines for the Dhamma Practice Office at
Tha Phong Temple, Takut Sub-district, Mueang District,
Saraburi Province

พระอธิการณรงค์ศักดิ์ บุญช่วย¹ อัครเดช สุพรรณฝ้าย² และศิwaporn พัยคณันท์³
Pra-AtikarnNarongsak Bunchuay¹, Akkharadet Suphannafai²
and Siwaporn Phayakkanant³

Received : August 31, 2020; Revised : September 22, 2020; Accepted : October 5, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี 2) เพื่อศึกษาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบสำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง จำนวน 7 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน 132 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง จำนวน 8 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ 3) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการ

¹นักศึกษานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : kendo54.1.23@gmail.com

²อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : akkharadet_suphan@hotmail.com

³อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Management Science, Surindra Rajabhat University, Thailand; e-mail : siwaporn@srur.ac.th : siwaporn@srur.ac.th

สำนักงานปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตัวแทนผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม ผู้รู้เกี่ยวกับการจัดการสำนักงานปฏิบัติธรรม จำนวน 8 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการสังเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและตีความ และประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติอย่างง่าย

ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง คือ ในด้านบริหารจัดการยังขาดปัจจัยในการดำเนินการ รวมทั้งเรื่องอำนาจความสะดวกมีไม่เพียงพอ ในเรื่องวิทยาการยังขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.46$; S.D. = 0.25) เรียงลำดับจากคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่ได้ ดังนี้ ด้านการจัดการหลักสูตรปฏิบัติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับน้อย ด้านวิทยากร อยู่ในระดับน้อย และอันดับสุดท้ายคือ ด้านด้านสถานที่ อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ 2) การศึกษาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ พบว่า วัดมะขามเรียงมีความเป็นต้นแบบในด้านการจัดการทั้งในด้านการบริหารจัดการการจัดให้มีวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญตลอดจนแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการคัดสรรบุคคลที่จะมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณร และ 3) แนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การพัฒนาด้านสถานที่ การพัฒนาด้านวิทยากร และการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ

คำสำคัญ (Keywords) : แนวทางการพัฒนา, สำนักปฏิบัติธรรม, วัดท่าพง

Abstract

The objectives of this qualitative research were: 1) to study the administrative problems of the Dhamma Practice Office of Tha Phong Temple; 2) to study the administrative models of Dhamma practice office including the Dhamma Practice Office of Sriburi Rattanaram Temple in Pak Phraiao subdistrict, Mueang Saraburi district, and the Dhamma Practice Office of Makham Reang Temple in Phai Khwang subdistrict, Ban Mo district, Saraburi province; and 3) to study the guidelines for the development of the Dhamma Practice Office of Tha Phong Temple in Takut Sub-district, Mueang district, Saraburi province. Population and sample groups were categorized according to research objectives, including: 1) seven people involved in the management of Wat Tha Phong Dharma Practice Bureau by using interview form and 132 people who came to practice Dharma at Tha Phong Temple, Takut Sub-district, Muang District,

Saraburi Province, data were collected by using questionnaires; 2) eight people involved in the management of the Dharma Practice Bureau, Wat Makham Temple, data were collected by using an interview form; 3) Persons involved in the management of Wat Tha Phong Dharma Practice Office Representatives who come to practice dharma 8 people know about the management of the Dharma Practice. The collected data was analyzed through a descriptive and interpretative synthesis.

The findings are as follows. 1) For the administrative problems, the study showed that there is still a lack of operational budgets and basic facilities for Dhamma Practice Office. Further, there is still a lack of coordination in term of lecturers with other Dhamma practice centers. Regarding to the opinion on activities of Dhamma Practice Center of Tha Phong Temple, it was found that the overall opinion is at a low level ($\bar{x} = 2.46$; S.D. = 0.25), sorted from the average score from highest to lowest as follows: the management of Dhamma practice courses (moderate level), the administration of Dhamma Practice Office (low level), the lecturers (a low level), the place (low level), respectively. 2) Owing to the study of the administrative models of Dhamma practice office, the study revealed that Saraburi Provincial Dharma Practice Office 4 at Makham Reang Temple is a role model in administration in terms of managing, providing knowledgeable and expertise lecturers as well as concrete practice in selecting persons to become monks and novices. 3) The guidelines for the development of the Dhamma Practice Center of Tha Phong Temple are provided in 3 areas: location development; lecturer development, and administration development.

Keywords : Development Guidelines, Dhamma Practice Office, Tha Phong Temple

บทนำ (Introduction)

ในปัจจุบันสังคมไทย มีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เรียกกันว่า “ธรรมะโอสถ” หรือการฝึกอบรมจิตใจให้มีสมาธิเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดสติปัญญารู้เท่าทันสภาพ

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งถ้ามิได้รับการประดับประดาดูแลจิตใจ ก็จะส่งผลให้พุทธศาสนิกชนมีสภาวะเครียดทางจิตใจ ไม่สามารถหาทางออกได้ ไม่มีความรู้ในทางธรรมาชาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาจิต ทำให้ห่างจากการพิจารณาสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่จะนำตนให้ถึงความพ้นทุกข์ได้

การฝึกอบรมสมณธรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน หรือที่เรียกกันว่าการปฏิบัติธรรมจะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวของสังคมไทยได้ แต่การที่จะทำให้คนหันมาสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมได้อย่างกว้างขวางและแพร่หลายนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบเป็นเหตุเป็นปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมหลายด้าน เหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ วัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรม ต้องมีความพร้อมมีสถานที่ ที่เป็นสัปปายะเหมาะแก่การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม และมีพระวิปัสสนาจารย์สำหรับการทำหน้าที่บริหารจัดการฝึกอบรมสั่งสอนได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนพุทธศาสนิกชน ถึงแม้ว่าวัดในประเทศไทยจะมีถึงสามหมื่นกว่าวัด และมีพระภิกษุถึงสามแสนกว่ารูปก็ตาม แต่วัดที่มีคุณสมบัติพอจะจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมได้นั้นมีจำนวนเพียงหนึ่งพันกว่าวัดเท่านั้น (Buddhist Monastery Department, Office of National Buddhism, 2010)

สำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เพิ่งเริ่มจัดกิจกรรมการปฏิบัติธรรม ทำให้ยังต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ดีเพื่อรองรับความต้องการของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี มีสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร และควรมีแนวทางในการปรับปรุงแล้วจะนำกลับมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนา รวมถึงให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบัน และตรงตามวัตถุประสงค์ที่มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ คือ สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประกอบด้วย 1.1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ได้แก่ เจ้าอาวาส วัดท่าพง 1 คน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง จำนวน 2 คน วิทยากร จำนวน 4 คน รวมจำนวน 7 คน 1.2) ผู้ปฏิบัติธรรม ณ สำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง จำนวน 200 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 citation in Sisai, 2008 : 132-133) สามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่างของผู้ปฏิบัติธรรมได้ จำนวน 132 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้แก่ เจ้าอาวาสสำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง ตัวแทนวิทยากร จำนวน 2 คน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสำนักงานปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง จำนวน 2 คน และตัวแทนผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน 3 คน รวมจำนวน จำนวน 8 คน

3. ประชากรกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดท่าพง บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง จำนวน 2 คน ตัวแทนวิทยากร จำนวน 2 คนและตัวแทนผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน 2 คน นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญการจัดการปฏิบัติธรรม จำนวน 1 คน รวมจำนวน 8 คน

เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ คือ สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี โดยสร้างแบบสัมภาษณ์จากการศึกษาแนวคิด ที่เกี่ยวข้อง และผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม 2) แบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยแบบสอบถามผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.0 และหาค่าความเที่ยง

ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้เท่ากับ 0.99 และ 3) การสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยตั้งประเด็นในการสนทนากลุ่มจากผลการวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในวันที่ 5 ธันวาคม 2561 และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ณ สำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ในวันที่ 10-17 มีนาคม 2562 เก็บรวบรวมข้อมูลการจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบจากกลุ่มตัวอย่าง ณ สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี ระหว่างวันที่ 7-10 ธันวาคม 2561 ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และได้จัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดมความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ณ สำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี กลุ่มตัวอย่าง ในวันที่ 16 สิงหาคม 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้หลักวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยการศึกษาข้อมูลภาคสนามในชุมชนและเพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้เทคนิคการสังเกตและการสัมภาษณ์ซ้ำ เพื่อที่จะพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่โดยทำการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลทั้งแหล่งเวลาและสถานที่ (Chantavanich, 1997 : 129-130) โดยผลที่ได้จากการตรวจสอบจะทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลของข้อมูลการวิจัยได้ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากขึ้น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย (Research Results)

สภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

วัดท่าพง ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรีแห่งที่ 11 ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 5/2554 วันที่ 20 ก.ค. 2559 ตั้งอยู่เลขที่ 51 หมู่ 5 ตำบลตะกุด อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.2460 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2521 สังกัดมหานิกาย โดยมีพระมหากมล เขมาสโย เป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน แนวการสอนและแนวการปฏิบัติธรรมยึดตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ยุบ-พอง สายหลวงพ่อกาฬี ลิงดำ/หลวงพ่อบาน วัดบางนมโค มีเนื้อที่ 16 ไร่ 2 งาน 47 ตารางวา ตามโฉนดที่ดินเลขที่ 22423 แต่มีหนังสือแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค1) เลขที่ 4 จำนวน 24 ไร่ 3 งาน มีอาคารเสนาสนะคือ ศาลาปฏิบัติธรรม 2 หลัง ลานธรรม 1 ลาน กุฏิสงฆ์ 7 หลัง และห้องน้ำ 2 หลัง จำนวน 13 ห้องรับรองผู้ปฏิบัติธรรมได้ จำนวน 200-300 คน/ครั้ง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน 132 คน พบข้อมูลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
อุบาสก (ชาย)	50	37.88
อุบาสิกา (หญิง)	82	62.12
รวม	132	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นอุบาสิกา (หญิง) จำนวน 82 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.12 รองลงมาเป็นอุบาสก (ชาย) จำนวน 50 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.88

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่ท่านได้เข้ามาใช้บริการ ในภาพรวม

ความคิดเห็นในภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านสถานที่	2.10	0.23	น้อย
2. ด้านวิทยากร	2.32	0.33	น้อย
3. ด้านการบริหารจัดการ	2.41	0.36	น้อย
4. ด้านการจัดการหลักสูตรปฏิบัติธรรม	3.01	0.44	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.46	0.25	น้อย

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้ที่มาใช้บริการเกี่ยวกับการดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.46$; S.D. = 0.25) เรียงลำดับจากคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่ได้ ดังนี้ ด้านการจัดการหลักสูตรปฏิบัติธรรม อยู่ในระดัปปานกลาง ($\bar{x} = 3.01$; S.D. = 0.44) รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.41$; S.D. = 0.36) ด้านวิทยากร อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.32$; S.D. = 0.33) และอันดับสุดท้ายคือ ด้านสถานที่ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.10$; S.D. = 0.23) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของผู้เข้าใช้บริการเป็นรายด้านและรายข้อเกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่ ใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านสถานที่ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.10$; S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอันดับสูงสุดคือ มีเอกสารประกอบในการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม ($\bar{x} = 3.56$; S.D. = 0.57) อันดับรองลงมาคือ สำนักเป็นสถานที่ที่มีความสงบ-ร่มรื่นเหมาะสมแก่การศึกษาปฏิบัติธรรม ($\bar{x} = 3.00$; S.D. = 0.40) และที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ มีการจัดเตรียมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีมีผู้ป่วยฉุกเฉิน ($\bar{x} = 1.59$; S.D. = 0.54) ตามลำดับ ดังข้อมูลตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับการดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่ท่านได้เข้ามาใช้บริการ ในด้าน
สถานที่

ด้านสถานที่	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สำนักปฏิบัติธรรมเป็นสถานที่ มีการคมนาคมไป-มา สะดวก	2.22	0.56	น้อย
2. สำนักปฏิบัติธรรมเป็นที่สักการบูชาของประชาชนโดยทั่วไป	2.32	0.56	น้อย
3. สภาพแวดล้อมของสำนัก เหมาะแก่การฟังธรรม/ปฏิบัติธรรม	2.01	0.45	น้อย
4. ห้องพักมีการแบ่งชาย/หญิง และอุปกรณ์เครื่องนอนสะอาด	2.23	0.45	น้อย
5. ห้องพักมีความสะอาดมีการป้องกันแมลงและสัตว์ที่จะทำอันตราย	1.56	0.35	น้อย
6. ที่อาบน้ำ/ห้องสุขา สะอาด และมีแยกชาย/หญิง ชัดเจน	1.89	0.34	น้อย
7. สำนักเป็นสถานที่มีความสงบ-ร่มรื่นเหมาะสมแก่การศึกษาปฏิบัติธรรม	3.00	0.40	ปานกลาง
8. อาคารสถานที่ ที่ใช้ฟังธรรม/ปฏิบัติธรรมไม่มีเสียงดังรบกวน	2.87	0.50	ปานกลาง
9. มีระบบเสียง / ไฟฟ้า-แสงสว่างมีพอเพียงต่อการปฏิบัติธรรม	2.30	0.51	น้อย
10. มีการจัดเตรียมการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีมีผู้ป่วยฉุกเฉิน	1.59	0.54	น้อย
11. ภาชนะใส่อาหารรับประทานสะอาดและมีสถานที่ทำความสะอาด	3.20	0.40	ปานกลาง
12. มีการเก็บขยะเป็นระเบียบ/และมีการทำลายอย่างถูกต้อง	2.21	0.41	น้อย
13. มีการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้มาปฏิบัติธรรม	1.89	0.41	น้อย
14. มีเอกสารประกอบในการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม	3.56	0.57	มาก
15. มีกฎระเบียบวิธีปฏิบัติสำหรับผู้เข้ามาฝึกอบรมปฏิบัติธรรมชัดเจน	2.74	0.54	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.10	0.23	น้อย

2) ด้านวิทยากร อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.32$; S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า
อันดับสูงสุดคือ วิทยากรผู้นำทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น น่าเลื่อมใส ($\bar{x} = 3.58$; S.D. = 0.52) อันดับ
รองลงมาคือ เจ้าอาวาสให้การเอาใจใส่สนใจตลอดเวลา ($\bar{x} = 3.56$; S.D. = 0.56) และอันดับ
สุดท้ายคือ หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของสำนัก ($\bar{x} = 2.05$; S.D. = 0.51)
ตามลำดับ ดังข้อมูลตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
การดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่ท่านได้เข้ามาใช้บริการ
ในด้านวิทยากร

ด้านวิทยากร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. เจ้าอาวาสให้การเอาใจใส่สนใจตลอดเวลา	3.56	0.56	มาก
2. พระภิกษุสามเณรของวัดมีการปฏิบัติชอบและเป็นแบบอย่างที่ดี	3.23	0.53	ปานกลาง
3. วิทยากรมีความรู้ความสามารถให้การแนะนำด้านปริยัติ	3.33	0.50	ปานกลาง
4. วิทยากรมีความรู้ความสามารถให้การแนะนำด้านปฏิบัติ	2.13	0.51	น้อย
5. วิทยากรใช้เวลาในการบรรยายธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม	2.33	0.51	น้อย
6. วิทยากรใช้เวลาในการแนะนำการปฏิบัติธรรมเป็นไปพอเหมาะ	2.20	0.51	น้อย
7. วิทยากรผู้นำทำวัตรสวดมนต์เข้า-เย็น น่าเลื่อมใส	3.58	0.52	มาก
8. การปฏิบัติตนและการวางตัวของวิทยากร เป็นไปอย่างเหมาะสม	3.33	0.50	ปานกลาง
9. การอธิบายและการใช้ภาษาของวิทยากร มีความเหมาะสม	2.10	0.52	น้อย
10. การรับลงทะเบียน/และการต้อนรับของเจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยดี	2.24	0.50	น้อย
11. การให้การต้อนรับของเจ้าหน้าที่ประจำกองอำนวยการเอาใจใส่ดี	3.10	0.52	ปานกลาง
12. การให้บริการของเจ้าหน้าที่ขณะเข้ารับการฝึกอบรม	2.12	0.50	น้อย
13. หน่วยงานของรัฐให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของสำนัก	2.05	0.51	น้อย
14. ประชาชนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรม	2.36	0.54	น้อย
15. ผู้เข้าร่วมอบรมและปฏิบัติธรรมให้ความร่วมมือในทุกๆ ด้าน	2.54	0.55	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.32	0.33	น้อย

3) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.41$; S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณา
รายชื่อ พบว่า อันดับสูงสุดคือ มีหลักฐานการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายที่โปร่งใส เป็นระบบ
สามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้ ($\bar{x} = 3.22$; S.D. = 0.49) อันดับรองลงมาคือ การดำเนินงาน
ของสำนักปฏิบัติธรรมต้องไม่เป็นไปลักษณะธุรกิจหรือพาณิชย์ ($\bar{x} = 3.16$; S.D. = 0.53) และ
อันดับสุดท้ายคือ มีการประชาสัมพันธ์ข่าวการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรมชัดเจน ($\bar{x} = 2.15$; S.D. =
89) ตามลำดับ ดังข้อมูลตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับการดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่ท่านได้เข้ามาใช้บริการ
ในด้านการบริหารจัดการ

ด้านการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. มีการประชาสัมพันธ์ข่าวการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรมชัดเจน	2.15	0.89	น้อย
2. มีการเผยแพร่กิจกรรมของสำนักตามออนไลน์ต่างๆ	2.31	1.04	น้อย
3. มีการพิมพ์เอกสาร/จัดทำซีดี/วีซีดี เผยแพร่หลักธรรมของสำนัก	2.89	1.05	ปานกลาง
4. เจ้าสำนักส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ	2.38	0.76	น้อย
5. มีการจัดอบรมปฏิบัติธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป	2.77	0.49	ปานกลาง
6. มีการจัดกิจกรรมอบรมปฏิบัติธรรมแก่เยาวชน และประชาชน อย่างต่อเนื่อง (ทุกวัน, ทุกวันธรรมสวณะ และทุกวันอาทิตย์)	3.12	0.51	ปานกลาง
7. มีหลักฐานการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ที่โปร่งใส เป็น ระบบสามารถเปิดเผยและ ตรวจสอบได้	3.22	0.49	ปานกลาง
8. มีการดูแลด้านสุขอนามัย กล่าวคือ มีผู้ยาสามัญไว้ประจำหรือมี เจ้าหน้าที่ให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่มีผู้ป่วยฉุกเฉิน สามารถนำส่งสถานพยาบาลได้ทันที	2.45	0.52	น้อย
9. มีการประสานงานกับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการกิจกรรม	2.96	0.54	ปานกลาง
10. การดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรมต้องไม่เป็นไปในลักษณะ ธุรกิจหรือพาณิชย์	3.16	0.53	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.41	0.36	น้อย

4) ด้านการจัดการหลักสูตรปฏิบัติธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.01$; S.D. = 0.44)
เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อันดับสูงสุดคือ มีการประเมินผลก่อนหรือหลังการจัดอบรมปฏิบัติธรรม
($\bar{x} = 3.75$; S.D. = 0.49) อันดับรองลงมาคือ จำนวนผู้ที่เข้าร่วมฝึกอบรมและปฏิบัติธรรม
มีปริมาณเหมาะสม ($\bar{x} = 3.56$; S.D. = 0.50) และอันดับสุดท้ายคือ มีพระวิปัสสนาจารย์
สอนสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้เป็นไปตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ($\bar{x} = 2.24$; S.D. = 0.52)
ตามลำดับ ดังข้อมูลตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่ท่านได้เข้ามาใช้บริการในการจัดการหลักสูตรปฏิบัติธรรม

ด้านการจัดการหลักสูตรปฏิบัติธรรม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. เจ้าสำนักมีการประชุมบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจัดปฏิบัติธรรม	2.58	0.50	ปานกลาง
2. พระวิปัสสนาจารย์ ผู้ฝึกสอนกัมมัฏฐานผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์หลักสูตรของคณะสงฆ์	3.23	0.50	ปานกลาง
3. มีพระวิปัสสนาจารย์วิทยากรที่สามารถตอบข้อซักถาม และสอบถามธรรมกัมมัฏฐานได้เป็นอย่างดี	3.46	0.50	ปานกลาง
4. มีพระวิปัสสนาจารย์วิทยากรบรรยายธรรมที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์อยู่ประจำสำนัก อย่างน้อยจำนวน 3 รูป	3.41	0.51	ปานกลาง
5. มีพระวิปัสสนาจารย์ สอนสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้เป็นไปตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร	2.24	0.52	น้อย
6. ระยะเวลาในการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักมีการกำหนดไว้เหมาะสม	3.25	0.52	ปานกลาง
7. มีเทคนิค/ขั้นตอนและวิธีการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมชัดเจน	3.10	0.50	ปานกลาง
8. มีหลักสูตรการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ โดยแยกเป็นระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา ระดับข้าราชการ และระดับประชาชนทั่วไป	3.22	0.51	ปานกลาง
9. พิธีเปิด-ปิด เป็นไปอย่างราบรื่นและเหมาะสม	3.47	0.49	ปานกลาง
10. มีการชี้แจงวัตถุประสงค์วิธีการฝึกอบรมและกฎกติกา	3.26	0.49	ปานกลาง
11. มีหลักฐานการบันทึกภาพกิจกรรมการอบรมปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน	3.11	0.51	ปานกลาง
12. จำนวนผู้ที่เข้าร่วมฝึกอบรมและปฏิบัติธรรม มีปริมาณเหมาะสม	3.56	0.50	มาก
13. มีการประเมินผลก่อนหรือหลังการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม	3.75	0.49	มาก
เฉลี่ย	3.01	0.44	ปานกลาง

นอกจากนี้ จากการเก็บข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง พบว่า อาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรม

จำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่าทรุดโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ ยังขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน และขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น

การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ

วัดมะขามเรียง ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสระบุรี แห่งที่ 4 ตามมติที่ประชุมมหาเถรสมาคมครั้งที่ 5/2554 วันที่ 20 ก.ค. 2549 ตั้งอยู่เลขที่ 66 บ้านบ่อกระโดน หมู่ที่ 2 ตำบลไผ่ขวาง อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี โทรศัพท์ 08-1835-7542 ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2472 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2472 โดยมี พระครูศุภธรรมคุณ นามเดิม สำอาน นามสกุล สรณันท์ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันแนวการสอน/ปฏิบัติ ตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ยุบ-พอง

ด้านการบริหารจัดการ ด้านวิทยากร ด้านสถานที่ของสำนักปฏิบัติวัดมะขามเรียง มีดังนี้

ด้านการจัดการ

สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง ได้จัดให้มีโครงการปฏิบัติธรรมที่เป็นโครงการสำคัญประจำปี 2 โครงการ คือ

1. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเฉลิมพระเกียรติ
2. โครงการการอบรมนักเรียนเข้าค่ายคุณธรรมเป็นช่วงๆ ตลอดทั้งปี

ด้านวิทยากร

สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง มีการจัดการด้านวิทยากร ดังนี้

1. มีการส่งพระภิกษุสามเณรภายในสำนักไปอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานตามสำนักต่างๆ ที่มีจัดอบรม ให้มีความรู้ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร
2. มีการจัดฝึกอบรมวิทยากรบรรยายธรรมให้มีความรู้ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรม และน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข
3. มีการคัดสรรบุคคลที่จะมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณร โดยให้เข้ามาอยู่ปฏิบัติธรรมรักษาศีล 8 ก่อนที่จะบวช เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็จะมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และสามารถที่ปฏิบัติหน้าที่ภายในสำนัก และมีการอบรมพัฒนาอย่างเป็นระบบขั้นตอน

ด้านสถานที่

สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียงนั้น มีพื้นที่ประมาณ 24 ไร่ 34 ตารางวา มีศาลาปฏิบัติธรรม กุฏิสงฆ์ 7 หลัง และห้องน้ำ 2 หลัง จำนวน 20 ห้อง สามารถรับรองผู้ปฏิบัติธรรมได้จำนวน 150 – 190

รูป/คน/ครั้ง ภายในวัดมีต้นไม้ร่มรื่นเป็นจำนวนมาก มีการจัดสร้างอาคารสถานที่ไว้อย่างเป็นสัดส่วน ทั้งกุฏิ อาคารหอประชุม อาคารปฏิบัติธรรม โรงครัว โรงอาหาร อาคารที่พัก ห้องน้ำห้องสุขา

จากการการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง เป็นต้นแบบในด้านการบริหารจัดการในด้านการจัดให้มีโครงการปฏิบัติธรรมที่เป็นระบบ มีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร มีการจัดฝึกอบรมวิทยากรบรรยายธรรมให้มีความรู้ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรม และน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุขและมีการคัดสรรบุคคลที่จะมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณร โดยให้เข้ามาอยู่ปฏิบัติธรรมรักษาศีล 8 ก่อนที่จะบวช เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็จะมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ภายในสำนัก และมีการอบรมพัฒนาอย่างเป็นระบบขั้นตอน สำหรับด้านสถานที่มีการจัดสร้างอาคารสถานที่ไว้อย่างเป็นสัดส่วน และแนวทางในการจัดการอาคารสถานที่แบบโดยเน้นแบบธรรมชาติ และอนุรักษ์ศิลปะแบบไทยๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งธรรมชาติ สงบร่มรื่น ร่มเย็นที่เรียกว่า “สัปปายะ 7” โดยเน้นแบบธรรมชาติและอนุรักษ์ศิลปะแบบไทยๆ คงไว้ซึ่งธรรมชาติ สงบร่มรื่น ร่มเย็น ที่เรียกว่า “สัปปายะ 7” อันได้แก่ 1) อवासสัปปายะ หมายถึง ที่อยู่เหมาะสม สงบ พื้นที่สะอาด ไม่พลุกพล่าน 2) โจรสัปปายะ หมายถึง การเดินทางเหมาะสม สะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย 3) ภัตตสัปปายะ หมายถึง การพุดคุยเหมาะสม สนทนาเรื่องที่ดี สร้างประโยชน์ 4) บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคลเหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์และกัลยาณมิตร 5) โภชนาสัปปายะ หมายถึง อาหารเหมาะสม 6) อุตุสัปปายะ หมายถึง อากาศเหมาะสม สดชื่น ร่มรื่น และ 7) อิริยาปถสัปปายะ หมายถึง อิริยาปถเหมาะสม จัดการให้มีพื้นที่ ยืน นั่ง เดิน ได้อย่างสะดวกสบาย ไม่อึดอัดระหว่างปฏิบัติธรรม

แนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

แนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาด้านสถานที่ ควรจัดสร้างอาคารที่พัก ศาลาปฏิบัติธรรม โรงครัว ห้องน้ำห้องสุขา เครื่องสาธารณูปโภค ถนนทางเดิน ปูกลดต้นไม้ และปรับภูมิทัศน์ อย่างเหมาะสม และเพียงพอสำหรับผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความสะอาดและปลอดภัย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม ถนนและทางเท้าภายในสำนักปฏิบัติธรรมฯ เป็นถนนคอนกรีต เชื่อมโยงถึงทุกพื้นที่ใช้สอย มีไฟส่องสว่างยามค่ำคืนตลอดเส้นทาง ปูกลดต้นไม้และจัดการให้สถานที่มีความร่มรื่น

ครอบคลุมทั่วบริเวณสำนักปฏิบัติธรรมฯ เพื่อสร้างเส้นทางและบรรยากาศให้ผู้ปฏิบัติธรรม
เดินจงกรมหรือเดินภาวนาได้อย่างดี และต้องเว้นสถานที่ ที่เป็นโทษ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

2. แนวทางการพัฒนาด้านวิทยากร

2.1 ควรพัฒนาในเรื่องจัดให้พระภิกษุสามเณรได้เข้ารับการอบรมทางด้านวิทยากร
และด้านวิปัสสนาจารย์อยู่เสมอ ๆ

2.2 ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในสำนักศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งปริยัติ
ปฏิบัติ ทั้งแผนกนักธรรมและบาลี มีการพัฒนาบุคลากรตลอดเวลา โดยควรผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนให้
พระภิกษุสามเณรทำหน้าที่ต่าง ๆ ภายในสำนัก เพื่อที่จะได้มีความรู้ความสามารถและเข้าใจปัญหา
ต่าง ๆ สามารถที่จะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ

2.3 ควรส่งพระภิกษุสามเณรภายในสำนักไปอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานตามสำนักต่าง ๆ
ที่มีการจัดอบรม ให้มีความรู้ ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

2.4 มีการจัดฝึกอบรมวิทยากรบรรยายธรรมให้มีความรู้ความสามารถในการเทศนา
และบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรม และน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุข

2.5 มีการคัดสรรบุคคลที่จะมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณร โดยให้เข้ามาอยู่ปฏิบัติ
ธรรมรักษาศีล 8 ก่อนที่จะบวช เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็จะมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
ที่ดีและสามารถที่ปฏิบัติหน้าที่ภายในสำนัก และมีการอบรมพัฒนาอย่างเป็นระบบขั้นตอน

3. แนวทางการพัฒนาด้านบริหารจัดการ ควรมีการพัฒนาเพื่อรองรับการศึกษาและ
ประพฤติปฏิบัติธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร ประชาชน และนักเรียน นักศึกษา โดยได้จัดสร้าง
อาคารที่พัก ศาลาปฏิบัติธรรม โรงครัว ห้องน้ำห้องสุขา เครื่องสาธารณูปโภค ถนนทางเดิน ปลุก
ต้นไม้ และปรับภูมิทัศน์ อย่างเหมาะสมและเพียงพอสำหรับผู้เข้าปฏิบัติธรรม มีความสะอาดและ
ปลอดภัย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม ถนนและทางเท้าภายในสำนักปฏิบัติธรรม
ฯ เป็นถนนคอนกรีต เชื่อมโยงถึงทุกพื้นที่ใช้สอยมีไฟส่องสว่างยามค่ำคืนตลอดเส้นทาง ร่มรื่นภายใต้
ร่มไม้ซึ่งมีครอบคลุมทั่วบริเวณสำนักปฏิบัติธรรม ใช้เป็นทางเดินจงกรมหรือเดินภาวนาได้อย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอมือง จังหวัด
สระบุรี พบว่า อาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่าทรุด
โทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ ยังขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากร

ขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน และขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ทั้งนี้เนื่องจากทางสำนักปฏิบัติธรรมยังขาดปัจจัยในการสนับสนุน ขาดการประชาสัมพันธ์หรือการขอให้มีหน่วยงานช่วยในการสนับสนุน เพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความพร้อมในการรองรับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมตลอดจนการประสานงานวิทยากรหรือการจัดให้วิทยากรได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และนำกลับมาปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai) (2015) ได้ศึกษา การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15 ในปัจจุบัน มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนจุดอ่อน คือ บางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อาคาร ที่พักมีสภาพเก่าทรุดโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ เจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์ ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ด้านปัญหาอุปสรรค คือ มีสัตว์รบกวนมาก เช่น นกพิราบ สุนัข แมว ไก่ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ และเทคโนโลยีได้ดึงดูดความสนใจพระภิกษุสามเณรออกไปจากการศึกษาสัมมาปฏิบัติ ขาดการส่งเสริมพัฒนาพระภิกษุสามเณรในการศึกษาหลักไตรสิกขา ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติให้ถึงปฏิเวธอย่างแท้จริงด้านโอกาส คือ พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับจากองค์กรระหว่างประเทศด้านการส่งเสริมสันติภาพ มีการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการ ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีความขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ โดยเข้าศึกษาหลักการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยของสงฆ์มากขึ้น

การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดมะขามเรียง ตำบลไผ่ขวาง อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี เป็นต้นแบบในด้านการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านการโครงการปฏิบัติธรรมที่เป็นระบบ มีวิทยากร ที่มีความรู้ ความสามารถในการสอนกัมมัฏฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร มีการจัดฝึกอบรมวิทยากรบรรยายธรรมให้มีความรู้ความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้เข้าใจหลักธรรม และน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุขและมีการคัดสรรบุคคลที่จะมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุสามเณร โดยให้เข้ามาอยู่ปฏิบัติธรรมรักษาศีล 8 ก่อนที่จะบวช เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็จะมีความประพฤติดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ภายในสำนัก และมีการอบรมพัฒนาอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอน ด้านสถานที่ ภายในวัดมีต้นไม้ร่มรื่นเป็นจำนวนมาก มีการจัดสร้างอาคารสถานที่ไว้
อย่างเป็นสัดส่วน ทั้งกุฏิ อาคารหอประชุม อาคารปฏิบัติธรรม โรงครัว โรงอาหาร อาคารที่พัก
ห้องน้ำห้องสุขา โดยเน้นแบบธรรมชาติและอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งธรรมชาติ สงบ
ร่มรื่น ร่มเย็น ที่เรียกว่า “สัปปายะ 7” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Sanrattana (1999) กล่าวว่า
1) การวางแผน หมายถึง หน้าที่ทางการบริหารในการกำหนดจุดหมายและการตัดสินใจเลือกวิธีการ
ที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุจุดหมายนั้น 2) การจัดองค์การ หมายถึง กำหนดอำนาจหน้าที่ และตำแหน่ง
ต่าง ๆ อย่างชัดเจน 3) การนำ หมายถึง ความพยายามทำให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงาน
บรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล 4) การควบคุม หมายถึง การ
มุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผล
ตามมาตรฐานหรือจุดหมายมุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

แนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง ตำบลตะกุด อำเภอมือง จังหวัดสระบุรี
พบว่า ควรมีการพัฒนาใน 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้
เนื่องจาก ทั้ง 3 ด้าน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สำนักปฏิบัติธรรมวัดท่าพง เป็นสำนักปฏิบัติ
ธรรมที่เป็นต้นแบบได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ Kotenand and Nantapetch (2018) ได้ศึกษา
การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า การ
พัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในสหรัฐอเมริกา คือ ด้านการบริหารจัดการต้องใช้ กล
ยุทธ์เพื่อสนับสนุนการทำงานโดยตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน แบ่งหน้าที่ในการทำงานให้ตรงกับทักษะ
ของความชำนาญ มีการวางแผนกิจกรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว และมีการฝึกอบรมจัดทำ
หลักสูตรความรู้ธรรมะและการสอนสมาธิ และกิจกรรมให้ชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้านวิทยากร
หรือบุคคลต้องมีความรู้ดี ความประพฤติดี และมีความสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้อย่าง
เหมาะสม และเรื่องที่สำคัญที่สุด คือเรื่องวิทยากรหรือบุคคล จึงนำหลักการบริหารวิทยากรสมัยใหม่
คือ 7s McKinsey มีการวางแผนใช้กลยุทธ์และประยุกต์หลักพุทธบริหาร ทั้งสามอย่างจะช่วย
ขับเคลื่อนงานพระศาสนา จึงมีแนวปฏิบัติ 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านวิทยากรหรือ
บุคคล และสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรเพิ่มความปลอดภัยให้กับผู้ปฏิบัติธรรมโดยถ้ามีนักเรียนหรือผู้เข้าอบรมจำนวน
มากๆ จะต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ หรือให้เจ้าหน้าที่ชุมชนสัมพันธ์มาช่วยดูแล

1.2 ควรมีการจัดกิจกรรมในระหว่างอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานเป็นหลัก ซึ่งจะต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมของพระวิปัสสนาจารย์และแนวทางการสอนให้ตรงกับงานนั้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระดับคุณภาพสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเปรียบเทียบจุดเด่นและจุดด้อยและนำมาพัฒนาวัดที่ต้องการเปิดสำนักปฏิบัติธรรมของวัดในจังหวัดต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- Buddhist Monastery Department, Office of National Buddhism. (2010). **History of Temples throughout the Kingdom, Volume 4**. Bangkok : Office of National of Buddhism. [In Thai]
- Chantavanich, S. (1997). **Qualitative Research Methodology**. Bangkok : Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Kotenand, A. and Nantapetch, K. (2018, October – December). Management Model for Buddhist Dhamma Retreat Centers in the United States of America. **Journal of MCU Peace Studies**. 6 (4) : 1448-1460. [In Thai]
- Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai). (2015). **Efficiency Development on Management of the Provincial Mediation Practice Centers**. Doctor of Philosophy Dissertation in Buddhist Management. Mahochulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Sanrattana, W. (1999). **Administration, Principles, theories and Educational issues**. Bangkok: Thiphywisutthi. [In Thai]
- Sisai, S. (2008). **Applied Statistics for Social Science Research, 3rd Ed**. Bangkok : Faculty of Education, Chulalongkorn University. [In Thai]